

Služba Cirkvi

Bolo pred veľkonočnými sviatkami. Ježiš vedel, že nadišla jeho hodina odísť z tohoto sveta k Otcovi. A pretože miloval svojich, čo boli na svete, miloval ich do krajnosti. Pri večeri, keď už diabol vnukol Judášovi, synovi Šimona Iškariotského, aby ho zradil, Ježiš vo vedomí, že mu Otec dal do rúk všetko a že od Boha vyšiel a k Bohu odchádza, vstal od stola, zbliekol si odev, vzal plátennú zásteru a prepásal sa. Potom nalial vody do umývadla a začal umývať učeníkom nohy a utierať zásterou, ktorou bol prepásaný. Tak prišiel k Šimonovi Petrovi. On mu povedal: "Pane, ty mi chceš umývať nohy?" Ježiš mu odpovedal: "Teraz ešte nechápeš, čo robím, ale neskôr pochopíš." Peter mu povedal: "Nikdy mi nebudeš umývať nohy!" Ježiš mu odpovedal: "Ak ťa neumyjem, nebudeš mať podiel so mnou." Šimon Peter mu vravel: "Pane, tak potom nielen nohy, ale aj ruky a hlavu!" Ježiš mu na to: "Kto sa okúpal, potrebuje si umyť už len nohy a je celý čistý. A vy ste čistí, ale nie všetci." (Jn 13, 1-10)

Jánovo evanjelium je v mnohých ohľadoch výnimočné. Nielen tým, že je veľmi teologické, nepatrí k trom ďalším synoptikom, ale ako ja rád dodávam, bolo napísané človekom, ktorý ho napísal ako starec s veľmi dlhým časovým odstupom od Ježišovej udalosti. To znamená, že nad týmito udalosťami dlho premýšľal, meditoval, dokola sa pýtal na ich význam a takto ich aj ponúkol čitateľom. Nie ako rýchle čítanie, ale ako meditatívno-študijný text s mnohými náznakmi pre pokojného a hlbavého čitateľa, akým bol on sám.

Preto keď sa bavíme o udalosti Veľkej noci, prichádzame k zaujímavým detailom líšiacim sa od synoptikov. Zatiaľ čo oni zdôrazňujú pri poslednej večeri udalosť ustanovenia Eucharistie, Ján nie. Pre neho je významnou udalosťou umývanie nôh. Celú kapitolu predtým venoval príprave na to, aby raz jeho učeníci jedli a pili jeho telo a krv, no pri poslednej večeri centralizuje ich pozornosť na umytie nôh. Veľká noc pre neho začína na kríži, nie v hornej miestnosti.

Prečo práve umývanie nôh?

Je zjavné, že pre Jána je umývanie nôh prenesenie Eucharistie do každodenného života, napĺňaním slov o oltárnej obete v živote. Keď Ježiš povie, že nám dal takto príklad, musíme sa opýtať príklad čoho? „Kto sa bude chcieť stať medzi vami veľkým, bude vašim služobníkom. A kto bude chcieť byť medzi vami prvý, bude sluhom všetkých.“ (Mk 10, 44)

Udalosť služby teda zapadá do diskusie o tom, kto bude prvý. Harmonizuje to s Lukášovými slovami: „Ved' kto je väčší? Ten, čo sedí za stolom, či ten, čo obsluhuje? Nie ten, čo sedí za stolom? A ja som medzi vami ako ten, čo obsluhuje.“ (Lk 22, 27) Ježiš slúži, aby zjavil pravú tvár Otca aj jeho detí. Ježiš slúži, aby dokázal Božiu lásku. Neostáva pri frázach, ale koná. Ani my nemáme ostávať pri slovách.

Slúžiť vtedy, keď sa mi chce a tomu, komu sa mi chce nie je až taký problém. Preto sa to ani neprikazuje. Ale slúžiť všetkým - to si vyžaduje veľkú obetu vôle, preto na povzbudenie prichádza príkaz. Obzvlášť pre autority. Tie sa časom totiž naučia síce byť v pozícii služby, ale prirodzene sklznú k poslúženiu si druhými.

Sám si pamätám, ako často sa na UPCčku zdôrazňovala „služba druhým“. Na veľkých akciách sa mladí pozývali, aby sa pridali do upratovacieho tímu,

do modliaceho tímu, sprevádzajúceho tímu, atď. Kamarát kňaz spomína, že večer, keď sa malo začať s upratovaním, tí mladí, ktorí boli v upratovacom tíme, a teda „služiaci“ všetkým ostatným, išli namiesto upratovania na chvály, a on ostal na upratovanie napokon takmer sám. Čosi nepochopené sa skrýva za slovom „služba“. Na tomto konkrétnom príklade sa dá poukázať na viacero problematických faktorov spätých so službou:

- Služim vtedy, keď sa mi chce a baví ma to
- Služim, keď ma vidia a ocenia a čakám poďakovanie
- Služim, keď sa to čaká a nie keď je to jednoducho potrebné

Služba a jej hranice:

Ak by sme pokračovali vo vyššej argumentácii o službe ako zhmotnenej láske k druhému, môžeme sa opýtať, či môžeme milovať všetkých rovnako? Môžem teda pristupovať k aktívnej láske všetkých rovnako?

Je to vážna otázka, ktorá rozpútala práve v súčasnosti veľkú diskusiu. Prednedávnom v súvislosti so službou štátu emigrantom sa konvertita na katolicizmus, americký viceprezident J.D. Vance postavil za Trumpovu antiemigračnú legislatívu, keď argumentoval poriadkom lásky - „ordo amoris“ - Tomáša Akvinského: „Najprv by sme mali milovať svoju rodinu, potom svojich susedov, potom svoju komunitu, potom svoju krajinu a až potom by sme mali brať do úvahy záujmy zvyšku sveta.“ (január 2025)

Vance tvrdí, že láska musí mať hranice, ktoré sú v zmysle usporiadania priorít nevyhnutné kvôli limitom ľudských možností. Nejde teda o teóriu - pravdaže máme milovať všetkých rovnako - ide o konkrétnu aplikáciu lásky do služby všetkým.

Je to správna interpretácia Tomášovho poriadku lásky? Na toto existujú rôzne pohľady. Je fakt, že Tomáš súhlasí, že nie je možné milovať všetkých rovnakým spôsobom a do rovnakého stupňa. Tiež je pravda, že sú dobrá, ktoré sú dôležitejšie ako iné dobrá: napríklad dobré jedlo je čosi iné ako dobrý človek. Preto platí, že nemôžem hovoriť o službe ľuďom a zabúdať, že existuje aj služba Bohu. Tá má v službe lásky prednosť pred službou človekovi. O tom bolo predsa otroctvo Izraela v Egypte. Nemohli slúžiť Bohu, a tak na neho dokonca aj zabudli. Boh preto chcel, aby mu šli slúžiť na púšť. Podobne Ježiš hovorí, že človek musí milovať Boha a mať dokonca v nenávisti otca i matku, lebo ho inak nie je hoden.

Tomáš potvrdzuje, že najprv musím milovať seba, potom najbližších, lebo mám za nich väčšiu zodpovednosť. Až potom sa kruh lásky zväčšuje a rozširuje na ďalších. (Summa II-II, q.26)

Sú teda okolnosti a spôsoby lásky a služby, ktoré majú prioritu pred inými. Preto by sa dalo súhlasiť s takouto interpretáciou lásky a služby všetkým. Vo všeobecnosti by sme sa mali držať tohoto pravidla a slúžiť najbližším, tým, ktorí na nás závisia, tým, ktorí potrebujú našu pomoc a sú nám fyzicky najbližšie. Tiež by sme mali dávať pozor, akú formu služby uprednostníme. Je iné ísť pomôcť zasadiť kvietok a je iné ísť spolu oslavovať Boha.

Jednu dôležitú vec ale takéto všeobecné pravidlo Tomášovského poriadku lásky nesmie zabudnúť. A to je núdza. Tomáš totiž na inom mieste píše: „A predsa sa to môže líšiť podľa rôznych požiadaviek času, miesta alebo veci, o ktorú ide: pretože

v niektorých prípadoch by sme mali napríklad v krajnej núdzi pomôcť skôr cudziemu človeku než vlastnému otcovi, ak nie je v takej naliehavej potrebe.“ (II-II, 31,3) Toto pravidlo použili komentátori ako protiargument na vanceovské chápanie ordo amoris. Dnes môžu byť ľudia, ktorí prichádzajú do USA vo väčšej núdzi ako domáci obyvatelia, a preto sa im musí z lásky pomôcť a poslúžiť.

„Ak je brat alebo sestra bez šiat a chýba im každodenná obživa a niekto z vás by im povedal: "Chod'te v pokoji! Zohrejte sa a najedzte sa!", ale nedali by ste im, čo potrebujú pre telo, čo to osoží?!" (Jak 2, 15-16) V tejto situácii je dokonca dovolené prerušiť aj modlitby, ktoré sú službou samotnému Bohu.

Z týchto slov vyplýva niekoľko záverov:

1. My musíme poznať, kto je náš blížny, kto je ten, za koho nesieme v prvom rade zodpovednosť služby. To znamená, že nesmieme zo seba robiť supermanov, ktorí zachraňujú svet a zabúdajú na tých, za ktorých sa budeme zodpovedať pred Bohom. Známy je zábavný príklad, že otec malých detí rád a s láskou pomáha susedom na svojej ulici, no pritom necháva manželku doma samú meniť plienky a kúpať deti.
2. Treba dávať pozor na zneužívanie služby. Lebo služba sa môže stať manipuláciou. V podobenstve o milosrdnom samaritánovi je jeden dôležitý detail. Po preukázanej starostlivosti vytiahol samaritán dva denáre a dal ich hostinskému. Prečo? Lebo ranený by si mohol veľmi ľahko zvyknúť, že sa o neho samaritán bude starať a nepostavil by sa na vlastné nohy. Slúžme s múdrosťou.
3. Musíme byť otvorení pre tých, ktorí sú vzdialení, no v núdzi. Lebo oni môžu byť testom našej kresťanskej zrelosti a našej budúcej spásy.

Slovo na záver

Martin Buber povedal, že Boh prebýva tam, kam ho pustíme. Ak to platí aj o službe Cirkvi, potom ho musíme pustiť aj tam. A s tým je nevyhnutné SPRÁVNE chápanie Cirkvi ako slúžiacej Cirkvi. Lebo správna a dôstojná služba nie je o hektickom aktivizme, ale o prebývaní Boha tam, kde sme. Túžba nechať Boha prebývať tam, kde sme a čo robíme je jedinou cestou ako správne slúžiť. To teda znamená, že nie všade, kde je Cirkev, teda my kresťania, slúžime tým spôsobom, akým to od nás Boh čaká. Namiesto Božej služby sa Cirkev stáva jednou z mnohých sociálnych služieb.

Ako môže umenie prispieť k formovaniu správne slúžiacej Cirkvi? Práve tým, že bude spolupracovať na príprave miesta pre Boha v nás. Boh hovoril a hovorí cez umenie, a je na umelcoch, či budú svojím umením pripravovať miesto pre jeho tvár a hlas alebo ich zakryjú. Najkrajšou a najdôležitejšou úlohou umenia je namiesto umývania nôh umývať nám oči, aby sme zahliadli lúč večného svetla a túžili v ňom žiť. Aby sme neostali v Platónovej jaskyni tieňov a idolov, ale s radosťou kráčali za tým, ktorý nás povolal z tmy na svetlo.

Dr. Pavol Hrabovecký, S.T.D.

*Príspevok na synodálnej diskusii Skutočná moc je služba, 9. 6. 2025
Farnosť Kráľovnej rodiny, Bratislava, teplicka.org/synoda-u-nas/*